

En Guillem de Peitieu

Pan Vilém (IX.) z Poitiers, hrabě v Poitou, vévoda Akvitaňský, vládce v Gaskoňsku, Angoulému, Limousinsku, kníže na území rovnajícím se třetině dnešní Francie, první trobador známý jménem, téměř naprosto nepochybně geniální iniciátor occitanské umělé lyriky, jenž razil i obecnou osnovu kurtoazie. Narodil se roku 1071, v patnáctém roce věku nastoupil po svém otci, jedenáctičtyřicet let vládl, zemřel asi roku 1127. Pakliže popudy k umělému pěstění lyriky a nástin dvorné nauky přijal od Arabů, měl k tomu věru příležitosti dost: po svém otci Vilémovi VIII., starém bojovníku proti Maurům (r. 1064), jenž si přál odpočívat mrtev v Compostele, zdědil nejtěsnější styky a vztahy zapyrenejské; jeho dvě sestry jsou provdány do Španěl, za krále aragonského, za krále kastilského; sám si ve svých třidvacíti bere za ženu mladou aragonskou královskou vdovu; roku 1115 a roku 1119 se znovu, spojen s Alfonsem I. Bojovním, králem Aragónu, účastní válečně se svým panstvem tažení proti Maurům, poprvé pronikají až do Andalusie. Pokaždé znamená jeho pobyt ve Španělských novou dávku maurského mravu, luxusu a kořisti, novou dávku arabských otrokyň a arabských „ruwahí“, básníků a pěvců, na dvoře v Poitiers. Mezitím ještě dvojí násilná návštěva v Toulouse, neboť by se byl rád zmocnil i Languedocu, poprvé roku 1098, když byl tamní hrabě ve Svaté zemi, podruhé roku 1114 za nezletilosti toulouského dědice; a jedno vyobcování z církve papežem.

En Guillem, vznešený pan Vilém, nebyl ničím méně než příkladným křesťanem. *Fatuus et lubricus*, praví kronikář Vilém z Malesbury: marnivý a smilný; rozuměj: nádhery-

milovný mecenáš, toužící po slávě a chvále, a ctitel rozkoší. *Uns dels majors trichadors de domnas*, říká autor Ttobadorských životopisů: jeden z největších šálitelů žen; a ještě: *Anet lonc temps per lo mon per enoanar las domnas*, dlouho se toulal po světě, aby klamal ženy. Úhrnem a prostě, jeden z nejzdatnějších panovnických vyhrnovačů sukní v dějinách. Rozhodně z látky, v níž se mohl tajit velký trobador. Zbývá nám po něm jednak jedenáct písní jazykového výrazu již velmi uhlazeného, techniky téměř již cizelérsky vybroušené: a snad zde tedy již před ním byla tradice umělecké kultury. Z nich šest je cynicky, ale vtipně neslušných, jedna je zbožným a dojmavým loučením se světem, čtyři jsou z pera zakladatele dvornosti. Pocházejí vesměs z doby kolem 1100.

Nic nelze pochválit na mrvech vysoce urozeného knížete Viléma a sluší se připojit, že jeho rod zůstal věren tradicím otcovských neřestí. Ale v dějinách kultury se pokryli zásluhou a slávou: trobadorův syn, opět *Vilém* (X., † 1137), bude oplakávaným ochráncem trobadorů; trobadorova vnučka Eleonora je onou *Aliénor z Poitiers* (1122 až 1204), jež si ve svých patnácti vezme francouzského krále, a nevydrževši s ním, roku 1152 vévodu Normandského, krále anglického Jindřicha Plantageneta; ani v Paříži, ani v Londýně nenalezne, co bývalo v rodné Occitanii — „Já, Aliénor, dopuštěním hněvu božích královen Angličanů,“ bude psát ironicky papeži —, ale kus básnického a kulturního jihu zasadí všude, kam přijde. Richard Lví Srdce, anglický král a francouzský trovér, je její vlastní syn. A vlastní dcerou je *Marie*, vévodkyně v Champagni, Pikardii a Artois, rozsévačka kurtoazní kultury v severní Francii, mecenáška a zadavatelka prací Chrétienovi de Troyes. V historii básnické krásy nebylo rodu znamenitějšího.

M á m r a d o s t z l á s k y

Mám radost z lásky, chci se v ni
co nejlouběji ponořit.

A jak bych neměl radost mít,
když schnu a toužím po paní
lepší než všechny ostatní,
které jsem slyšel nebo zhléd.

Nerad se chvástám, Bůh to ví,
nechci své štěstí vychválit,
leč z těch, jež směla vykládat,
mé nejvíc žene na plody
a nejvíc jasu urodí,
jako když do tmy šlehne svit.

Jiný, ač touží, nevysní
a neumí si představit
mou světlou radost, natož mít
a vyzkoušet ji na písni.
Rok by si možná pohrál s ní,
kdyby mu měla čistě znít.

Ta, jež má v moci radosti,
pohledem umí odzbrojit,
jediným sladkým slůvkem, zpít
svou usměvavou vlídností.
Mít lásku této bytosti,
za sto let bys jí nebyl syt.

Svou láskou nemoc vyhojí,
zlým slovem může usmrtit,

krasavci jeho krásu vzít.
Moudrý se zblázní kvůli ní,
dvorný se v hrubce promění
a hrubec pozná něžný cit.

Krásnější nikdo neuzří,
tu krásu nelze vyslovit.
Proto chci jenom u ní být,
vedle ní se mi podaří
navzdýcky vyžrát na stáří
a s věčně mladým srdcem žít.

Jestli mě láskou pohostí,
budu se umět odvděčit
a udělám, co bude chtít,
a zachovám vše v tajnosti,
vychválím na ní, co jí ctí,
a úctu budu před ní mít.

Neodvážím se vzkázat jí,
nechtěl bych si tím uškodit,
a obávám se za ní jít
a vyznat, jak ji miluji.
Kéž sama jde mi vstříc, když ví,
čím by mě mohla uzdravit.

K é ž k a ž d ý v í

Kéž každý ví, to bych si přál,
jak dobrou ražbu jsem já dal
té písni, již jsem ukoval
v dílně, kde nepředčí mě král.
To třeba znát,
vždyť verš svůj za svědka bych vzal
si bez výhrad.

Moudrost i bláznovství já znal.
Znám hanbu, strach, znám čest i žal,
i odvahu jsem prokázal.
A řeknete-li, abych hrál
si s láskou snad,
pak věru že bych rozeznal,
s čím nejlíp hrát.

Já poznám, kdo mi přítelem,
i kdo mi dobro splatí zlem.
Vím, co lze říci úsměvem,
znám radost dávat lidem všem,
a chci být pak
za všechno rovněž odměněn —
a nejinak.

Chvála buď té, jež v mládí mém
naučila mě kouskům všem,
jimiž jsem těšil mnoho žen.
V hře na polštářích mistrem jsem
už napořád
a s kterýmkoli sousedem
se změřím rád.

Svatého chválím Julia,
že v sladkých hrách teď mohu já
předčít každého souseda.

Kdo o radu mě požádá,
mohu ji dát:
všem vyplatí ta porada
se nastokrát.

„Mistr“ mi každý přezdvívá:
má-li mě v noci milá má,
musím k ní druhý den zas já.
Má dovednost je veliká,
že kdybych snad
tím vydělával na chleba,
neměl bych hlad.

Ač chlubím se, já v těchto dnech
jsem málem moh mít neúspěch,
když přinutil mě marný spěch
hrát tak, že nemohl jsem dech
už popadat.
I řekl jsem si: „Všeho nech,
jdi pro kabát.“

Leč ona, plna výčitek:
„Nedal jste všechno do kostek,
to za můj vklad je malý vděk.
Zvyšuji sázku.“ Hned jsem řekl:
„Nechci se vzdát!“
Zdvih jsem jí hráčský stoleček
a začal hrát.

Dovednost všechnu do kostek
spěchal jsem dát:
dvě razí cestu, třetí hned
rozbíjí vklad.

Málem se mohl stoleček
z hry polámat.

NAPÍŠU VERS, NEBOŤ JSEM SPAL
(FARAI UN VERS, POS MI SONELH)

I.

Napíšu vers, neboť jsem spal,
procházel se a vyhříval.
Já zvuře plné paní znal
i jejich cit,
jež umí lásku rytíře
v žal obrátit.

II.

Pro dámu není velký hřích
mít zálibu v ctných rytířích,
však je-li to fráter či mnich,
pak bloudí, žel:
tu by pak měli upálit
až na uhel.

III.

V Alvernhe, od Lemozí dál
v poutnické kápi jsem se bral:
potkal jsem paní de Bernart
a de Guari.
Jménem svatého Launarta
mě pozdraví.

NAPÍŠU VERS, NEBOŤ JSEM SPAL
(FARAI UN VERS, POS MI SONELH)

I.

Napíšu vers, neboť jsem spal,
procházel se a vyhříval.
Já zvuře plné paní znal
i jejich cit,
jež umí lásku rytíře
v žal obrátit.

II.

Pro dámu není velký hřích
mít zálibu v ctných rytířích,
však je-li to fráter či mnich,
pak bloudí, žel:
tu by pak měli upálit
až na uhel.

III.

V Alvernhe, od Lemozí dál
v poutnické kápi jsem se bral:
potkal jsem paní de Bernart
a de Guari.
Jménem svatého Launarta
mě pozdraví.

IV.

Jedna v své latině mi dí:
 „Bůh, pane, nad vámi ať bdí!
 Pěkný vzrůst váš šat prozradí,
 jak zdá se mi,
 leč známe mnoho hlupáků
 zde na zemi.“

V.

Slyšte, co odvětil jsem pak:
 neřekl jsem ni tak ni tak,
 neděl jsem ni ryba ni rak,
 jen toto zde:
 „Blablabla, blabla, blablabla,
 ble, blebleble.“

VI.

„Sestro,“ dí Agnes k Ermessen,
 „našly jsme, co tak dlouho chcem!“
 „Náš dům mu bude útlkem,
 vždyť němý je
 a záměr náš se těžko jím
 ven dostane.“

VII.

V plášť jedné jsem se uschoval,
 ta odvedla mě v teplý sál,
 kde, vězte, milý oheň plál,
 praskal a pěl.
 U velkých polen ohřát se
 moh jsem, jak chtěl.

VIII.

Kapouny mi pak daly jíst
 a, vězte, nejen dva, však víc
 a nebylo tam služebnic,
 leč jen my tři.
 A dobré víno, bílý chléb
 a koření.

IX.

„Je-li to, sestro, mazanost,
 staví-li se nám němým host,
 dojděme rychle pro náš skvost,
 pro kocoura,
 ten naučí ho mluvit hned,
 když zapírá.“

X.

Obludu Agnes přinesla,
co velká byla, zježená.
Vida ji, jak je strašlivá,
bál jsem se dost.
Málo jen, abych nepozbyl
svou zmužilost.

XI.

Když dojedli jsme, dopili,
svlékl jsem se jim po vůli.
To mrzké zvíře daly mi
pak na záda:
od žeber k patám jedna z nich
jím tahala.

XII.

Náhle za ocas zatáhla
a zrůda drápy zaťala;
více než sto jsem onehdá
měl zranění;
však nehnul bych se, byť by mě
i zabily.

XIII.

„Sestro,“ dí Agnes k Ermessen,
„je němý, mást se nemůžem.“
„Připravme se teď na koupel
a požitek.“
Týden mi bylo dáno tam
mít příbytek.

XIV.

Tam svedl jsem je ojetat
sto osmdesát osm krát,
že málem krunýř a svůj šat
jsem rozedřel,
a to mlčím o chorobě,
již jsem pak měl.

XV

Monete, hned se budeš brát
ráno s mým versem na ten hrad,
kde dlí teď paní de Bernart
a de Guari:
a řekneš jim, ať kocoura
hned zabijí!

*Komentář**„Monet“ z poslední sloky je jméno žakéře.*